

területek, midőn ez a kopároknak megszüntetésére vagy az elkopárosodás megakadályozására a fenforgó körülmények között a legmegfelelőbb eszköz: az állam részére megszereztesse.

Mindezekből folyólag pedig mondja ki az országos erdészeti gyűlés, hogy az országos erdészeti egyesület felkérressék, miszerént fennebbiek értelmében az országos erdészeti gyűlés határozataként a magas kormányhoz feliratot intézni sziveskedjék.

A magyar felsőbb erdészeti szakoktatás szervezetéről.

Az 1896. évi országos erdészeti gyűlésen előadta:

Horváth Sándor, m. kir. főerdőtanácsos.

Tisztelt Országos gyűlés! Midőn ezelőtt egy évvel azt az indítványt tettem, hogy mai országos gyűlésünkön a napirendre felvett tárgyakon kívül felsőbb szakoktatásunk kérdését is tanácskozás tárgyává tegyük, s később, midőn az előkészítő bizottság felhívására ennek a kérdésnek a bevezetését elvállaltam, nem az a cél lebegett a szemeim előtt, hogy felsőbb szakoktatásunknak egyik vagy másik aktuális kérdésével foglalkozzam, vagy hogy egyes szembe-tünőbb hiányaíra és bajaira gyors orvoslást ajánljak.

Ebből a szempontból tárgyalni a kérdést, reám nézve mindenesetre könnyebb, a közvetlen siker szempontjából pedig talán hasznosabb volna; azonban én, tisztelt országos gyűlés, azt hiszem, hogy egyfelől szakunk érdekei, melyek szakoktatásunk kérdéséhez fűződnek, s másfelől az alkalom ünnepélyessége, mely minket ma itt összehozott, nagyobb követelésekkel lépnek fel velünk szemben, hogysen

tárgyalásainknál egyedül arra fektethetnénk súlyt, a mit e pillanatban s az adott körülmények között gyorsan és könnyen megvalósíthatónak látunk.

A magyar nemzet most lefolyó évezredes ünnepélyét, t. országos gyűlés, a magyar társadalom minden számot tevő tényezőjének arra kell felhasználnia, hogy számot vessen helyzetével, hogy levonja a multból tanulságait s biztos szemmel tekintve a jövőbe, higgadt ítéllettel hosszú időkre újból kijelölje azokat a célokat, melyek felé törekedni kell.

Helyezkedjünk tehát mi is erre a magasabb álláspontra. Tekintsük a magyar felsőbb erdészeti szakoktatást a maga egészében, vizsgáljuk meg helyzetét gyökerében, nemcsak a jelen, de a távolabb jövő szempontjából is; és ha a fennálló viszonyok és egyes, ma még súlyosan latba eső körülmények arra mutatnának is, hogy azt, a mit ezen a téren jónak és szükségesnek tartunk, csak nehezen és csak küzdelemmel érhetjük is el, jelöljük ki törekvéseink célját mégis minden megalkuvás és minden mellékes érdek tekinteten kívül hagyásával úgy, a mint azt szakunk jól felfogott érdekei tőlünk most megkövetelik.

Én mindenesetre erre az álláspontra helyezkedem előadásomban és már előre is jelezhetem, hogy szakoktatásunk mai helyzetét egváltalában nem tartom kielégítőnek s ennél fogva oly gyökeres reformokat fogok javaslatba hozni, a melyeknek megvalósítása talán nehézségekkel fog járni, de a melyeket, mint az erdészet további fejlődésének elengedhetetlen feltételeit, itt ez ünnepélyes gyűlésen hangoztatni és szakunk részére erélyesen követelni, meggyőződésem szerint, annál inkább erkölcsi kötelességünk.

Hogy eszméimet és javaslataimat kellőképen megokolhassam, először is szakoktatásunk multjára kell né-

hány pillantást vetnem. Részletes fejtegetésekbe azonban nem bocsátkozom ebben az irányban, mert e feladattól teljesen felment engemet az a becses munka, a melyet az én érdemes barátom, Vadas Jenő közelebbről a selmeczi erdőakadémia történetéről közrebocsátott.

Vadas munkája ugyan csak a selmeczi akadémiával foglalkozik, de azért mégis egész szakoktatásunkat felöleli, mert, mint tudjuk, a mi szakoktatásunknak eddig a selmeczi akadémia volt s ez most is az egyedüli organuma.

Azokat tehát, a kik felsőbb szakoktatásunk muljta felől részletesebben is tájékozódni akarnak, megnyugvással utasíthatom e jeles munkához, mert a selmeczi akadémia történetében, úgy, a mint az itt hiteles adatok alapján és kritikai méltatással megírva van, felsőbb szakoktatásunkat is a maga egész összefüggésében megvilágítva találják.

Részemről csupán néhány általános vonással kísértem meg jellemezni tanügyünk eddigi helyzetét és fejlődését.

Az első ilyen jellemző vonás, mely tanügyünk múltjában, figyelmünket magára vonja, az a sajátságos tény, hogy a mi selmeczi intézetünket nem az ország általános erdészeti érdekei, hanem egészen speczialis érdekek, t. i. a bányászat érdekei szőlítették életre. E század elején, mikor a selmeczi akadémián az erdészet tanítása megkezdett, az erdészeti kultúra meghonosításának szükségessége, — mint ezt egy más alkalommal már kimutattam s mint most a Magyar Erdészeti Oklevéltár is tanúsítja — még nem volt az egész országban érezhető; de igen is érezhetővé kezdett válni azokon a vidékeken, a hol a kamarai erdők kizárólagosan a bányászat és kohászat czéljaira voltak abban az időben lefoglalva.

Ezekben az erdőkben már a múlt században sajnosan

tapasztalták, hogy a mint az erdők állandó használata folytán a vágások a bánya művektől évről-évre jobban eltávolodnak, abban az arányban a bányászat részére szükséges tüzi- és épületfa költségei is folytonosan növekednek.

Ez a tapasztalat aztán és annak nyomában az a bölcs törekvés, hogy takarékos gazdálkodással s a kihasznált erdők szorgalmas felujtásával a bányaüzem számára azontul is lehető olcsó fát biztosítsanak, arra indították a bányászat irányadó köreit, hogy a selmeczi bányászati akadémián az erdészeti tanítására is tanszéket állítsanak.

Ez az eredete a selmeczi erdészeti akadémiának s ez az eredet aztán igen természetesen szakoktatásunk további fejlődésére is eltörölhetetlenül rányomta a bélyegét.

Az életre hívott új tanintézet ugyanis, mely kezdetben egyszerű erdészeti iskola jellegével bírt, alig volt egyéb, mint a bányászati akadémiának egy mellékes tanszéke, melynek a főintézet nem sokkal több jelentőséget tulajdonított, mint mi most a mezőgazdaság, halászat és vadászat tanításának.

Ki volt ugyan mondva szervezetében, hogy hallgatói közé olyanok is felvehetők, a kik a bányászatot nem akarják végezni, de hogy nem ezek kiművelése volt főszerepének szánva, az egyebeken kívül világosan kitűnik már abból az egy jellemző tényből is, hogy tanárait még a hatvana években is a bányatanácsosi czimmal ruházták fel. Tehát az erdészeti még csak annyira sem ismerték el önálló jelentőséggel bíró közgazdasági ágnak, hogy szellemi munkásait nevérol nevezték volna el.

Hiába igyekezett önállóságra juttatni a fiatal intézetet első tanára, a derék Wilkens Henrik, kinek egyidőre tel-

Jesen elhomályosult emlékét most oly rokonszenves alakban állította vissza Vadas könyve: törekvései hajótörést szenvedtek, s ez a széles látkörű és erős akaratú szakember csakhamar arra a meggyőződésre jutott és ennek nyíltan is kifejezést adott, hogy Selmeczen egy jó és megfelelő erdészeti tanintézetet nem lehet létesíteni. És hiába foglalt állást Wilkens nézete mellett, az ő halála után, ideiglenes helyettese, Lang főerdőmester: határozott fellépésére az volt a felelet, hogy Wilkens megüresedett helyének betöltésénél ajánlkozását figyelembe sem vették.

De még Wilkens és Lang meddő küzködéseinél is jobban jellemzi az erdészet akkori helyzetét Wilkens jogszerű utódának, Feistmantel Frigyes bányatanácsosnak, egy történelmi nevezetességű jelentése, melyben ez a nagynevű erdészeti tanár, mintegy helyrehozásául Wilkens és Lang tévelygéseinek, már azt a programszerű kijelentést tette, hogy *a selmeczi erdészeti tanintézetnek soha sem lehet célja általános erdészeti képzettséggel bíró erdőgazdákat nevelni, hanem arra kell törekednie, hogy a bányászat érdekeit minél jobban kielégítse.*

Feistmantelt kartársai és utódai kivétel nélkül kitűnő szakférfiúnak, az erdészet oszlopos emberének tartották; lehetetlen tehát még csak feltételezni is róla, hogy e szánszűk látkörű nyilatkozatra rá adhatta volna magát, ha nem maga a közfelfogás nyilatkozott volna meg benne, s ha nem a helyzet kényszerűsége vezette volna rá akaratlanul is erre a kishitűségre.

És ez a helyzet nem változott meg akkor sem, midőn az eddigi szerény intézet 1846-ban az akadémia hangzatos czimével ruháztatott fel. Neve szerint egyenrangúvá vált volna ekkor a bányászati akadémiával, de lényegében ugyanaz maradt, a mi volt: egy szerény iskola, mely elő-

haladás helyett időszakonként határozottan visszaesett. Előadásait ezentul is egyetlen tanár látta el egy-két segédjével és volt időszak, midőn addigi 3 éves tanfolyamát 2 évre redukálták, sőt — szomorú valóság — megtörtént az is, hogy egy teljes féléven át összes erdészeti tantárgyait egyetlen egy helyettes adjunktus adta elő.

Ez már a hatvanas években történt, midőn az immár félszázados intézet a szó szoros értelmében sinylődésre jutott. Semmi sem jellemezhetné jobban akadémiánk akkori állapotát, mint az a jelentés, melyet 1867-ben maga az akadémia igazgatósága terjesztett fel az új felelős kormányhoz, abból az alkalomból, hogy az akadémia újjászervezése felől javaslattételre hivatott fel.

Ezt a jelentést, mint Vadas könyvében olvassuk, az erdészet és bányászat két kiváló embere dolgozta ki: a mi néhai Wagner Károlyunk és a bányászatnak egy most is élő kitűnő vezér egyénisége Farbaky István, kit úgy hiszem mindnyájan örömmel üdvözlünk most soraink között.

Ez a két illetékes ember akkor, szóról-szóra ezeket mondta sajnálatra méltó akadémiánkról: „Ha... tanrendszerét az erdészeti tudomány jelen fejlett állásával és más hasonló tanintézetek szervezetével összehasonlítjuk, sajnálattal kell meggyőződünk, hogy az tudományos tekintetben nagyon hátramaradott, a kor igényeinek meg nem felel, alig áll a közönséges erdésziskolák színvonalán s egyáltalában nem alkalmas arra, hogy oly erdészeket neveljen, kiktől az ország zilált erdészeti viszonyainak rendezését és fejlesztését sikerrel várhatná; pedig ez az egyedüli erdészeti tanintézet a magyar birodalomban, holott a lajtántuli országok egy

tökéletesen szervezett erdőakadémiával (Maria-brunn) és négy jóra való erdészeti iskolával (Aussee, Weisswasser, Prága, Grác) birnak.“

Ime, ez volt a sorsa 1867-ig annak a német nyelvű tanintézetnek, melyet a bécsi udvari kamara rendeletéből a bányászati akadémián 1808-ban szerveztek, s a melyet első tanára, Wilkens Henrik, 1832-ig oly szeretettel ápolt.

Hogy mi volt az oka ennek a félszázados sikertelenségnek, azt, úgy hiszem, az eddig elmondottakban is elég világosan kifejeztem; mind a mellett ujból is kijelentem, hogy én szakoktatásunk bajainak kutforrását első sorban és legfőbbképen abban az önállóság nélküli, függő helyzetben találom, a melyben az a bányászati szakoktatással szemben állott.

De midőn ezt kijelentem, egyszersmind azt is hozzá teszem, hogy én ezért a bányászati szakot a legtávolabbról sem tudom sem felelőssé tenni, sem kárhozhatóni.

Mert az én igazságérzetem szerint az a ma oly természetellenesnek látszó helyzet, hogy az erdészet és az erdészeti tanügy oly hosszú időközön át a bányászatnak volt alárendelve, egyszerűen az akkori viszonyoknak volt a természetes kifolyása, melyek hosszú időközön át fejletlenebbek voltak, hogysem az erdészet tudományos művelését, az erdészeti szakoktatásnak országos szempontból való szervezését a század közepe előtt elkerülhetetlenül szükségessé és lehetségessé tették volna.

Nem is veheti tehát senki sem zokon a bányászat-tól, ha a maga speczialis erdészeti érdekeinek előmozdítására felállított tanintézet sorsát kizárólag a maga érdekei szerint irányította. Sőt mi erdészek még elismeréssel is adózhatunk a bányászatnak azért, hogy a maga módja

szerént már abban az időben felkarolta az erdészeti kultúra ügyét, midőn azt más nem lett volna képes tenni.

De jól meggondolva a dolgot, nem is volt még abban valami nagy baj, hogy a selmeczi tanintézet egy ideig alárendelt állapotban tartatott. Mert ha működése szerény keretben mozgott is, egy bizonyos fokig mégis képzett erdészeket nevelt az országnak. A baj tulajdonképen csak akkor kezdődött, a mikor már viszonyaink a század második felében országszerte odáig fejlődtek, hogy erdőgazdasági érdekeinket teljesen képzett szakemberek gondozására kellett volna bízni. Ekkor már az ország java azt kívánta volna, hogy a selmeczi erdészeti akadémia vagy önálló szervezettel láttassék el, vagy pedig egyszerű tan-székké alakíttassék át a bányászati hallgatók enciklopedikus kiképzésére és azután helyette az ország általános erdészeti érdekeinek kielégítésére egy új, kellőleg felszerelt intézet létesíttessék.

De hogy ezek közül egyik sem történt meg, abban megint nem a bányászat a főhibás, hanem az erdészeti érdekek hivatott képviselőjének gyengesége azzal a régi helytelen felfogással szemben, a mely Magyarország 13 millió hold erdejének gazdag kincseiben még mindig nem tudta felismerni azt a nagy jelentőségű közgazdasági tényezőt, a melyet azok tényleg képeztek, s egészen helyén levőnek találta, hogy erdeinknek javarésze egy másik, semmivel sem jelentősebb termelési ágak szolgáltatassék ki egyszerű surrogatumképen.

Ezt a téves, de mélyen meggyökeresedett felfogást, csak az a nagy átalakulás lehetett képes lassanként jobbal cserélni fel, a melyen az ország 1867-ben közgazdasági tekintetben is átment.

Ettől az időtől kezdve már csakugyan szakoktatásunk

állapota sem oly szomorú. Az akadémia nyelvének megmagyarosításával új, egészséges szellem költözött be az oly mélyen aláhanyatlott félszázados intézet falai közé s ez aztán lassanként működésének is több és több lendületet adott.

De eddigi gyökeres bajai, sajnos, ekkor sem nyertek orvoslást. Az igazgatóságnak az a jelentése ugyan, melyet előbb idéztem, az akadémia reformálását vonta maga után, de alapjában véve ez a reform is csak fél rendszabály volt, mely épen hogy a legégetőbb bajokat orvosolta.

Ahoz, hogy tanügyünket új, egészséges alapokra fektethessék, s fejlődését az eddigi nyügöktől megmentve önállóvá és szabaddá tehessék, egyesek jóakarátán kívül az erdőgazdasági érdekeket világosan felismerő köröknek is erős és kitartó támogatására lett volna szüksége azoknak, a kik a reformot kezdeményezték.

Az akkori közszellem azonban, mely különben is az ország politikai átalakulásának nagy kérdéseivel volt elfoglalva, ugylátszik, még ekkor sem volt kellőleg előkészítve erre. Rokonszenvezett ugyan az erdőszet önállósága érdekében a Divald Adolf és Wagner Károly által megindított mozgalommal, de azt nem tudta eléggé támogatni.

Igy aztán még azok a kiváló emberek sem tudtak teljesen az erdőszet érdekei által kijelölt álláspontra helyezkedni, kik a reform tervének kidolgozásával megbízva voltak.

A régi tradíciókkal való teljes szakítástól óvatosan tartózkodva, s a takarékoságot — mint maga mondta — egész a cél kockáztatásáig szem előtt tartva, gyökeres reform helyett még a mi nagy Wagner Károlyunk is megelégedett azzal az egyszerű követeléssel, hogy a megmagyarosított nyelvű erdőakadémia eddigi személyzete, mely mindössze egy rendes tanárból, egy segédtanárból és egy gyakor-

nokból állott, egy rendes és egy segédtanárral megszaporíttassék és a gyakorlati oktatásra szolgáló 300 holdas kisiblyei erdő kezelése az erdőakadémiára bizassék.

Mindössze ennyiből állott tehát a valóságban is az a reform, melyet a pénzügyministerium 1867-ben az előbb említett jelentés alapján egyelőre ideiglenesen életbe léptetett, s a melyhez mérten aztán a három éves erdészeti tanfolyam tanterve is megállapíttatott, természetesen úgy, hogy az alap- és segédtudományokat továbbra is a bányászati akadémia tanárainak kellett előadni.

Pedig hogy mennyire nem elégíthette ki ez a szervezet sem az igényeket, arra nézve megint maga az akadémia igazgatósága szolgáltatva a legklasszikusabb bizonyítékot, midőn ugyanabban a jelentésében, a melyben magát a reformot javaslatba hozta, egyszersmind azt is határozottan kijelentette, hogy az erdészeti akadémia ez után a reform után is alig közelítheti meg kitűzött célját.

És mindamellett ez a hiányos szervezet nem sok változást szenvedett akkor sem, midőn az akadémia végleges szervezése 1872-ben végre bekövetkezett, sőt nem javult meg később sem, midőn az 1872.-i szervezés egyes intézkedései módosulást szenvedtek.

Az 1872. évi végleges szervezés a tanítás rendjét mindenestre helyesebb és szélesebb alapokra fektette, s ezzel, valamint a 4 éves erdőmérnöki tanfolyam felállításával, az akadémia színvonalát is kétségtől emelte, de magán a szervezeten, melynek életrevalóságától a kitűzött célnak elérése utóvégre is függött, alig változtatott valamit.

Az igazgatás továbbra is a régiben maradt, mert az, hogy az igazgatói teendők a selmeczi kamaragróftól, ki azokat addig ellátta, elvonattak és a tanári testületből választott igazgatóra bizattak, az erdészet szempontjából — mint

látni fogjuk — alig birt jelentőséggel, s nem változott meg lényegében a tanári testület szervezete sem, melyben az erdészeti szakembereknek, mint eddig, ezután is csak alárendelt szerep jutott. Az 1867.-i ideiglenes szervezetbe felvett két erdészeti segédtanári állomás ugyan két rendkívüli tanári állomással helyettesített, s ezenkívül minden erdészeti tanszék egy-egy gyakornokkal (tanársegéddel) is ellátatott, de ezek fejében aztán az 1867-ben szervezett két rendes tanári állomás közül az egyik megszüntetett, úgy, hogy az erdészeti tanárok az új szervezettel alig nyertek egyebet, mint azt, hogy a tanítás színvonalának emelésével ugyanis felhalmozódott teendőiken felül még a megszüntetett állomás terheinek nagy részét is megosztaniok kellett. Egy része ugyan e terheknek a bányászati tanárookra ment át, de ezzel is csak az erdészeti akadémiai önállósága szenvedett megint újabb csorbát.

1877-ben a rendkívüli tanári állomások intézménye megszüntetett, végre az erdészet tanárai is mind rendes tanárokká lettek s az általuk képviselt ügyhöz méltó állást foglalhattak el a tanári testületben.

10 év múlva pedig számuk is szaporított egygyel, a mennyiben 1886-ban az általános és specziális erdészeti vegytan számára egy negyedik tanári állomás szerveztetett. Ezzel azonban a régi három tanár terhei még mindig nem nyertek könnyítést, mert a vegytant azelőtt sem ők adták elő, hanem a bányászati tanárok, az ő tárgyaik közül pedig az új tanszék csupán két kisebb tárgyat vett át s azokat is csak később.

Mindamellett én ezt a reformot az összes eddigi reformok között a legfontosabbnak és a legnagyobb jelentőségűnek tartom, mert a kormány ennek az azelőtt közös tanárok által ellátott új erdészeti tanszéknek a fel-

állításával lépett nézetem szerént először arra az utra, mely — mint később rámutatni fogok — tanügyünknek egészséges és biztos alapokon való gyökeres rekonstrukciójára vezethet.

Sajnos azonban, ez a nagy horderejű reform mostanáig sem nyert még folytatást. A tanrendszerben, tantervben és az akadémia rendszabályaiban történtek ugyan ezentul is figyelemreméltó javítások s a tanszékek is évről-évre jobban felszereltettek a szükséges segédeszközökkel, de maga a szervezet lényegében máig is csak az maradt, a mi 1886-ban volt, sőt ha mindent egybevetünk és a kor igényeinek rohamos növekedését sem hagyjuk figyelmen kívül, nyugodtan állithatjuk, hogy az erdőakadémia jelenlegi szervezete, — eltekintve attól, hogy a vegytani tanszék felállított s hogy érdemes szaktanáraink hosszú kitaratás után, egykori alárendelt, mondhatni méltatlan helyzetükből végre kiemelkedhettek, semmivel sem jobb és tökéletesebb, mint az 1867. évi ideiglenes szervezet, melyről — mint láttuk — maga az akadémia igazgatósága állította volt ki azt a bizonyítványt, hogy kitűzött célját nem is közelitheti meg.

És mégis, sajátságos jelenség, ha ezt az alkatelemeiben tökéletlen intézetet működésének eredményeiben vizsgáljuk, el kell ismernünk, hogy az hivatásainak 1867-től kezdve mégis visszaesés nélkül mindig jobban és jobban megfelelt.

Tanszékei a szerény dotáció daczára is, melyben részesültek, taneszközöket és gyűjteményeket teremtettek s azokat többnyire költség nélkül, t. i. adományokból és gyűjtés útján évről-évre tökéletesítették, úgy, hogy egyes szakmákban e gyűjtemények ma már majdnem teljeseznek mondhatók. Előadásai is évről-évre többet nyújtottak s

utóbb az erdészeti tanszékek tulhalmozottsága daczára is egészen elismerésre méltó színvonalra emelkedtek. És a mi még ennél is öröndetesebben lepi meg a figyelmes szemlélőt, tanári kara, bár tulhalmozva volt teendőkkal, nem vonult vissza az elméleti tudomány sánczai közé, hanem élénk összeköttetést igyekezett fentartani a gyakorlati étellel is s jóllehet a gyakorlati gazdaság fejlesztése terén nem vihetett irányadó szerepet, elvitázhatatlanul hatást gyakorolt ebben az irányban is; és mindezek mellett nehéz munkát végzett és végez a külföldi tudományosság magyar földbe való átültetése és a magyar erdészeti irodalom fejlesztése körül is.

Szóval a mi erdészeti akadémiánk nem egy stagnáló, hanem egy hivatásának minden tekintetben megfelelni törekvő intézetnek a képét nyújtotta eddig.

Ez olyan igazság, melyet mindenkinek el kell ismerenie, ki figyelemmel kísérté akadémiánk működését.

De azért ez a kedvező tapasztalat még ne tévesszen meg senkit sem ítéletében és különösen ne tévesszen meg most minket, midőn tanügyünk szervezetét a jövő nagy feladatainak szempontjából is szigoruan megvizsgálunk kell.

Ezek a feladatok nézetem szerént oly rohamosan növekednek, hogy akkor is meggondolásra adnának okot, ha azt a sikert, melyről most szóoltam, valóban magának az akadémiának köszönhetnők, vagyis ha jogosan azt lehetne mondanunk, hogy akadémiánk szervezete legalább mostanáig megfelelt a követelményeknek.

Ámde a dolog nem így áll; mert szakoktatásunknak eddigi színvonalon-maradását nem az intézménynek magának, hanem főlega sors azon kiválóan kedvező szerencsájének köszönhetjük, hogy a selmeczi akadémia erdészeti tanszékeit 1867-ben Wagner Károlylyal az élükön mind oly nagy

hivatásu emberek foglalták el, s a közülök később kiváltakat is mind oly egész férfiak pótolták, a kik nem törődve a maguk és az intézet alárendelt helyzetével, kivétel nélkül mind többet tettek az ügy érdekében, mint a mennyit a kötelességteljesítés szóval kifejezni lehet; akik nem csak egész képességüket és egész munkaerejüket fektették bele abba a közös törekvésükbe, hogy a szakoktatás ügyét magasra emeljék, hanem egész lelkesültségüket is; és a kik maguk is abban a szerencsében részesültek, hogy legalább az intézet falain kívül, mindig feltétlenül számíthattak arra az erkölcsi támogatásra, a melyre szükségük volt, s a melyet az időközben önállóságra jutott erdészeti erőteljes szellemi mozgalmaiban tényleg meg is találtak.

Csak így volt lehetséges, tisztelt országos gyűlés, szakoktatásunkat kiemelni abból a szánalmas helyzetből, melyben az 1867 előtt volt, s lassanként oda emelni fel, a hol örömünkre most áll, a hol azonban nézetem szerint jövőre is fenntartani szervezetének gyökeres átalakítása nélkül nem lehet. Mert akadémiánkra ezentul több, nehezebb és intenzívebb munkát igénylő feladatok várnak, mint eddig s ezek nem csak a tulajdonképeni tanításra terjednek ki, hanem a tudomány fejlesztésére és az irodalom művelésére is.

A tudományos buvárkodás és az irodalmi munkásság érdemleges része még Németországban is jóformán egészen a tanári kar vállaira nehezedik; annál inkább nálunk hol a szak művelői a tanárokon kívül kizárólag tisztviselők közül állanak, kiknek ugyyszólva egész idejüket és munkaképességüket hivatásos kötelességeik foglalják le, s a kik ha pihenésre szánt idejükből itt-ott fordíthatnak is valamit a tudomány és irodalom művelésére, rendszeres munkát ebben az irányban még sem végezhetnek.

És Németországban még aránylag véve könnyű a tanári kar feladata, mert a sok jól felszerelt tanintézet tanári kara a munkát megoszthatja, de nálunk az egész feladat egyetlen tanintézetre nehezedik, ennek tanári kara pedig úgy, a mint most szervezve van, nem lesz képes meggyőzni a munkát.

A tanítás terén is nehezebb lesz ezentul tanárainak feladata, mert gazdasági viszonyaik fejlődésével arányban az akadémiáról kilepő fiatalsággal szemben is nagyobb lesz az igényünk s alapos ismereteken kívül nemsokára azt is meg kell követelnünk tőle, hogy az önálló vizsgálódásra, kutatásra is kellően előkészülve legyen.

A tudomány művelése terén pedig egészen mások lesznek a feladatok, mint eddig.

Mostanáig a mi tudományos munkálkodásunk kilencz tizedrésze a külföldi tudományosság asszimilációjából állott. Azon rövid 30 év alatt, a mióta a szakoktatásunk tudományos alapra van helyezve, meg kellett elégednünk azzal, hogy a művelt nyugatot utolérjük. Többet kívánnunk sem lehetett eddig, de most már itt az ideje, hogy szaktudományunkat minden ponton hazai magyar földre gyökereztesünk le, mert különben nem elégitheti ki az élet szükségleteit.

Már eddig is nagy hiányát érezzük annak, hogy szaktudományunk nem hatolhatott le minden ponton specziális viszonyaik gyökeres elemzéseig.

A mi futóhomokkulturánk a legnehezebb része az erdőmivelésnek s e mellett olyan specziális, hogy nehéz problémáinak megoldása végett hiába fordulunk tanácsért a külföldre; a tapasztalatgyűjtést és kísérletezést, a mire ezen a téren szükségünk van, kizárólag nekünk kell végeznünk. Történt is már ebben az irányban sok dicsére-

tes dolog, de még nem elég s e mellett sajnosan kell tapasztalnunk, hogy az eddigi vizsgálódások eredményei sem váltak közkinccsé, talán éppen azért, mert tanári karunk nem volt abban a helyzetben, hogy a tudományos vizsgálódásokat ezen a téren maga vezesse s az eredményeket rendszeresen maga dolgozza fel.

Fenyő- és tölgycserkéreg-termelésünk is például nagy jelentőséggel bír, sokkal nagyobb, mint a kis Szászorszáé s mégis, míg ennek egy czélszerűen berendezett cservizsgáló intézete van Tharandon, mely a vevőt és eladót csekély díjért bármikor felvilágosítja anyagának értéke felől, addig a mi termelőinknek és kereskedőinknek meg kell elégedniök azzal, hogy anyaguk értékét a kinézés után becsüljék meg; és ha azután franczia és más versenytársak a magyar cserkérget szándékosan becsmérlik, nincs kihez forduljanak, ki őket tudományos vizsgálatok eredményére támaszkodva megvédje.

A fakeskedelem terén gyakran ezrek körül forgó peres kérdéseket kell tisztán tudományos alapon eldönteni. Meg kell állapítani például, hogy a kifogásolt anyag egészséges-e, vagy bizonyos meghatározott technikai célra alkalmas-e? Ilyen vizsgálatok megejtése végett azonban most hiába fordulnának a bíróságok vagy az érdekelt felek a selmeczi erdőhasználati tanszékhez, mert — a mint én tudom — ilyen vizsgálatokra akadémiánk még nincs berendezve. Tényleg nem is szoktak idefordulni, hanem rendszerént az állami középiskolához, — a mi bizonyára nem válik dicsőségünkre.

A vízi építkezések tekintetében is egészen elütök hazai viszonyaink a németországiaktól, mert ránk nézve még hosszú időkön át nagy jelentőséggel fog bírni a vizen való szállítás. Van is már meglehetősen fejlett technikánk

ezen a téren, de azért vannak igen fontos, eldöntetlen kérdéseink is, mint a minő például az, hogy vizgyűjtőink felépítésére nem használhatunk-e olcsóbb anyagot is, mint eddig.

A mint mérnökök állítják, Franciaországban még a hegyekről lerohanó nagy víztömegek raktározására szolgáló hatalmas medenczék magas gátfalai is rendszerint földből készülnek, nálunk ellenben, gyakran 100.000 frtot is meghaladó költséggel, rendesen faragott kőből vagy legalább is fából épülnek az aránylag jóval kisebb vizgyűjtőgátak.

Az ilyen kérdések tisztázása és még sok más hasonló feladat s mindezen felül különösen a tudományos alapon szervezendő kisérletügy oly nagy követelésekkel lépnek fel akadémiánkkal szemben, hogy azoknak csak teljesen modern, tökéletes szervezet mellett lesz képes eleget tenni, a milyennel azonban most egyáltalában nem bír.

Mert a mi akadémiánknak, mint láttuk, az a gyökeres, vele született baja van, hogy nem önálló intézet, melynek minden tevékeny tényezője kizárólag az erdészeti ügy előbbre vitelét tekintené egyedüli céljának, hanem csupán kiegészítő része egy nagy közös intézetnek, melyben két oly, kevés rokonsággal bíró szakma, mint a bányászati és erdészeti szakoktatás, egymással szervesen egybe van kapcsolva: közös igazgatás és közös vezetés alatt és tulnyomó részben közös tanárokkal és közös előadásokkal.

Én ezt a közösséget oly természetellenesnek és lenyűgözőnek tartom szakunkra nézve, hogy ha a mult tapasztalatai nem ösztönöznének is rá, akkor is levonnám belőle azt az önmagától következő logikus következtetést, hogy ha szakoktatásunkat élteképesévé akarjuk tenni,

okvetlenül ki kell mentenünk e közösségből, sa bányászati szakoktatástól teljesen elválasztva, egy minden szükségessel kellően felszerelt önálló erdészeti főiskolában teljesen újból kell szerveznünk.

Olyan természetes követelés ez, hogy jogosultságát talán nem is kellene tovább bizonyitanom.

Mert hát bizonyításra szorul-e az a kétségbevonhatatlan igazság, hogy az önállóság és szabad mozgás a szellemi törekvések boldogulásának is épen úgy életfeltétele, mint a mi erdeinknek a szabad levegő és a világosság, vagy mint általában véve minden egyéni képesség érvényesülésének a független cselekvési kör.

Mindamellett, nehogy valaki azt vethesse szememre, hogy e fontos kérdésben csupán általános elvekből indulok ki, legyen szabad ezt a mostani közösséget kissé közelebbről is jellemeznem.

Mindenekelőtt azt kérdem, mi jelentősége volt az erdészetre nézve eddig a közös igazgatásnak?

Az, t. országos gyűlés, hogy a mi erdészeti akadémiánknak volt ugyan igazgatója, a ki, nem vonom kétségbe, a rendnek, fegyelemnek és a feltétlenül szükséges tekintélynek mindig méltó képviselője volt, de igazi szellemi vezetője, a ki kifelé az erdészeti tanügy érdekeit teljes öntudatossággal és egész odaadással képviselhette volna, az intézet belső életében pedig az összes szellemi erők központját és irányítóját képezte volna, ilyen szellemi vezetője a szó szoros értelmében soha nem volt akadémiánknak, még pedig azért nem, mert a selmeczi akadémia igazgatói között soha sem foglalt még helyet olyan férfiú, a ki erdészeti szakember lett volna, vagy az erdészettel

habár csak gyakorlatilag is behatóbban foglalkozott volna. Még a legutóbbi időben is, midőn már a hosszú mellőzés után csakugyan méltányos lett volna az erdészetre is tekintettel lenni, nem erdészre esett az igazgatói választás, hanem ismét csak egy nem erdészeti szakemberre.

De ha nem is így történt volna a dolog, s ha tényleg számíthatnánk is arra, hogy a paritás legalább jövőre biztosítva lesz részünkre, ugyan mit használna az nekünk, ha váltakozva egyszer erdész és egyszer bányász volna az igazgató?

Nem történhetnék-e meg akkor is az, hogy véletlenül épen akkor kerülne az utóbbira a sor, amikor az erdészet, nehéz körülmények között, leginkább rá volna utalva egy öntudatos és erős vezető kézre.

Sőt használhatna-e sokat nekünk az is, ha mindig erdész volna a közös igazgató? Hisz a két szakma között a tanszékek dotációja, a tanrend beosztása és más hasonló kérdések mindig idézhetnek fel érdekellentéteket s ekkor aztán az erdészigazgató sem segíthetne ügyünkön, mert minél igazságosabb volna, annál többet kellene feláldoznia az erdészet különben jogos érdekeiből. Ime tehát úgy áll a dolog, hogy a közösségnek nemcsak paritás esetében, de, igazságos és méltányos igazgatót feltételezve, még kiváltságos helyzetben is okvetetlenül hátrányosnak kell lenni; ugyannyira, hogy ha érdekeit helyesen fogja fel, néztem szerint magának a bányászati szaknak is tökéletesen ugyanazt kell kívánnia e tekintetben, mint a mit nekünk kell kívánnunk, t. i. a szétválasztást.

De hogy egy lépéssel tovább menjek érvelésemben, ugyan mi jót várhatunk a közös tanárok és a közös előadások intézményétől is?

*Amint már felvettük egy erdész bányász
egy erdész bányász*

A mi erdészeti akadémiánk előadó tanárai közül ez idő szerént 8 bányász, 2 semleges (vagyis egyik szakhoz sem tartozik,) s mindössze csak 4 erdészeti szakember, ennek pedig a következése az, hogy 41 kötelező tantárgyunk közül 24-et a bányászati hallgatókkal közös előadásokon kizárólag nem erdészeti tanárok adnak elő, sőt a külön hallgatott tárgyak közül is egyet egy bányászati tanár lát el.

Igaz, hogy ezen közös előadásokon, — amint mondják — csak az előkészítő és segédtudományokat adják elé, bár én sem a középítészetet, sem a vízépítészetet, sem a vasut- és hidépítészetet, sem a geodesiát nem tekintem csupán előkészítő vagy segédtudománynak; de ha úgy állana is a dolog, amint állítják, a mi érdekeink azt követelik, hogy még az előkészítő és segédtudományok is kizárólag a szak érdekeire való tekintettel tárgyaltassanak.

Nekünk az alaptudományokat nem a maguk egész terjedelmében, mint olyanokat, kell mivelnünk, hanem mindenikből azt és annyit, a mennyire minden körülmények között szükségünk lehet. A feleslegest el kell hagynunk, mert ugyanis rövid tanidőnket haszon nélkül foglalná le; de azt már, a mire szükségünk van, nemcsak elméleti részében kell felkarolnunk, hanem gyakorlati vonatkozásaiban is a fenéig kell kimeritenünk.

Nekünk még a tudományok elméleti részében is szem előtt kell tartanunk a szak speczialis érdekeit s ha egyebet nem, azt legalább mindenestre meg kell követelnünk, hogy az elméleti tantételek kizárólag erdészeti jelentőségű példákkal illusztráltassanak, mert az elmélet csak így mehet át valóban a hallgatók vérébe. A tudomány alkalmazott részeinél pedig már a példák megválasztása sem elég, hanem szükséges, hogy az előadások a gyakorlati alkal-

mazás minden esetét kimerítsék, mert az életbe kikerülő hallgató csak így tudja használni tudományát.

De vajjon képesek lehetnek-e erre a mi közös tanáraink az ő közös előadásaikon?

Nem szeretném ha valaki félremagyarázná szavaimat, mert távolról sem akarom senkinek a képességét, vagy jóakarátát kétségbe vonni. De a feltett kérdésre mégis határozottan azt kell felelnem, hogy nem.

Mert nem szakemberek; nem is ismerhetik az erdészet szükségleteit; sőt egy közös tanár, ha ismerné sem tudná teljesen kimeríteni feladatát, mivel idejének és munkarejének egy részét a másik szakmának kell szentelnie. Sőt nem is volna helyes, ha egész idejét csak a mi követeléseink kielégítésére fordítaná, mert akkor okvetlenül a másik szakmát rövidítené meg.

Nem tehetnek hát egyebet és tényleg nem is tesznek egyebet a mi közös tanáraink, mint, hogy a szakok specziális érdekeit egy bizonyos határon túl figyelmen kívül hagyják, és azután mindegyiket azzal igyekeznek kárpótolni, hogy az általános elméleti tudományosságot a szükséges határon túl is kultiválják előadásaikban.

Valóban az általános tudományok talán egyetlen egy erdészeti tanintézetben sem adatnak elő oly széles alapokon és magas színvonalon, mint a mi közös intézetünkön.

Ám ez az elismerés a mi szempontunkból alig egyéb kétes dicsőségnél, mert kevés haszna mellett több időt vesz igénybe a szükségesnél, s e mellett egy nagy pedagógiai hátránya is van, az t. i., hogy a tanulókat az egyes tantárgyak méltatása tekintetében egészen megtéveszti.

Én legalább majdnem szégyenkezve gondolok most vissza arra, hogy szaktanulmányaim első éveiben milyen

kicsinylően kevésre becsültem a mi erdészeti szaktárgyainkat a menyiségtan, erőműtan s más ugynevezett „nehéz és előkelő“ tudományok mellett. Pedig ha őszinték akarunk lenni, meg kell vallanunk, hogy azoknak az érdekes és bonyolult formuláknak egy jó része, melyeknek szabatos kezelésére akkor oly büszkéek voltunk, az életben mindenkünkönél veszendőbe ment s elsajátításuknak a haszna végül is arra redukálódott, a mivel általában az erős szellemi gymnasztika bir.

És mégis ez a felfogás nemcsak minket hallgatókat ejtett hatalmába, hanem még az erdészeti tanárokat is sokszor arra kényszerítette, hogy előadásuknak, a hol lehetett, menyiségtani derivációkkal kölcsönözzenek érdekességet.

Nem szenvedhet kétséget tehát, hogy az eddigi közös tanszékek és közös előadások a mi érdekeinket nem elégíthetik ki ezentul s ezért megszüntetendők, vagyis szakoktatásunk a bányászatétól teljesen elválasztandó. Annnyival is inkább, mert a szétválasztást még más fontos okok is feltétlenül szükségessé teszik.

Fentebb röviden már említettem, hogy milyen nagy és nehéz feladatok várnak tanárainkra a tudomány és a gyakorlati élet terén. Ezeket a feladatokat a tisztán erdészeti tanszékek előadói, még ha számuk szaporíttatnék, sem lennének képesek magukban megoldani. Nekik e munkájukban az előkészítő és segédtudományok tanárainak odaadó támogatására is szükségük van, sőt egyes ágait ezen feladatoknak egyenesen az utóbbiaknak kell átadniok.

De hogy ezek hivatásukat ebben az irányban valóban betölthessék, először is szakembereknek kell lenniök, vagy, ha mind nem is lehetnek azok, legalább idejüket és munkaképességüket kizárólag és egész oda-

adással az erdészetnek kell szentelniök, úgy, a mint ez a német akadémiákon történik, melyek az erdészeti tudományt egykor megteremtették, most pedig minden ágában hatalmasan előbbre viszik, épen azért, mert szellemi munkásaik mind tevékenyen közreműködnek nemcsak a tanításban, de a tudományos buvárkodásban is.

Ismétlem tehát, hogy szakunk összes érdekei feltétlenül azt követelik, hogy szakoktatásunkat a bányászatétól — bizonyára ennek javára is — teljesen elkülönítsük és egészen önálló szervezettel lássuk el.

Lehetnek ugyan és bizonyára lesznek is ennek a követelésnek nehézségei a megvalósításnál, ámde ezek nézetem szerint alárendeltebbek, hogy sem egy oly fontos hivatással bíró szakot, mint a milyen hazánkra nézve az erdészet, egész fejlődésében megakaszthatnának.

Ezért nem is foglalkozom itt e nehézségekkel, hanem egyenesen áttérek arra a másik fő fontosságu kérdésre, mely előttünk áll, hogy t. i. az óhajtott új intézetnek hol volna a legmegfelelőbb helye?

Az első követelmény, a melyre ennek a kérdésnek az eldöntésénél súlyt szoktak helyezni és a melyet kétségkívül mi sem hagyhatunk figyelmen kívül, az, hogy az intézet helyén az előadások szemléltető megvilágításához szükséges berendezések és más feltételek meglegyenek.

Ebből a szempontból én Selmeczet, őszintén megvallva, nem tartom alkalmas székhelynek. A mint én megítélni tudom a dolgot, Selmecz legfeljebb a növénytan és erdömivelés tanszékeit elégitheti ki, bár az erdömivelés legnehezebb feladatának, a futóhomok megkötésének és befásításának gyakorlati tanulmányozására az erdömivelési tanszéknek sem nyújthat semmit.

Az erdőhasználati tanszéket pedig, melynek az igé-

nyei a legkövetelőbbek, még türhetően sem elégíti ki, s nem nagy előnyöket nyújt az erdőrendezési tanszéknek sem.

Az én szerény nézetem szerint Selmecznél, az egyetlen botanikus kertet leszámítva, Liptóujvár, Ungvár és M.-Sziget mind előnyösebbek volnának egy erdészeti felsőbb tanintézet elhelyezésére, de különösen sokkal előnyösebb volna erre a célra Besztercebánya, mely egy olyan nagyszabású erdőgazdaságnak képezi a központját, a mely kedvező fekvésénél és berendezésénél fogva a közép és magas hegységi erdőgazdaság minden műveletének és minden tartozékainak módot nyújt a tanulmányozására, még pedig honunkban a legfejlettebb fokon, mert mint tudjuk az erdőgazdaság a besztercebányai kincstári uradalomban mindig legelől járt s az összes berendezett hazai erdőgazdaságok között a legrégebbi tradíciókkal bír. A dombos vidék és az alföld igényeit ugyan Besztercebánya sem elégítheti ki, de olyan pontot utóvégre egyet sem lehet találni hazánkban, a mely minden követelménynek megfelelné e tekintetben.

Ha tehát egyedül a gyakorlati kiképzés szempontja volna itt az irányadó, részemről mindeneseire Besztercebányára adnám igénytelen szavazatomat.

Ámde szakunknak más fontosabb érdekei is vannak, melyek a székhely kérdésénél figyelembe jönnek. És ezek az érdekek már olyan természetűek, hogy nem Besztercebánya mellett és általában véve nem a vidéki városok mellett szólnak, hanem határozottan Budapest javára döntenek el a kérdést; annyival is inkább, mert Budapest az előbbi követelmény kielégítése tekintetében sem egészen szegény.

Az egyetemi fűvészkert, a közelben levő futóhomok-területek, a budai és budakeszi városi és kincstári erdők

a fővárosban levő nagy fűrésztelepek és a sok mindenféle faiparvállalat, a gödöllői erdők egyes részletei stb. mind olyan dolgok, a melyeket a gyakorlati oktatásnál jól fel lehet használni. A mit pedig a főváros nem képes nyújtani ebben a tekintetben, azt a mai könnyű és olcsó közlekedés mellett könnyen fel lehet keresni másutt az ország bármely részében; a mint hogy Selmeczről is csak így juthatnak el a hallgatók igen sok és fontos megnéznivalóhoz.

Nem lehet azonban tagadni, hogy a gyakorlati oktatás ki-elégítése Budapesten mindenesetre több nehézséggel fog járni, mint például Beszterczebányán járna, de azért a hátrányért aztán busás kárpótlást is nyújtanak majd azok az előnyök, melyek csak a fővárosban találhatók meg.

Ilyen előny lesz mindenekelőtt az, hogy Budapesten fiatalságunk szaktanulmányainak elvégzése alatt szélesebb látkörre és általánosabb műveltségre tehet szert, mint akár Selmeczen, akár Beszterczebányán. És ezt az előnyt nem szabad kicsinyelnie senkinek, de nem szabad különösen nekünk, a kik elég sokszor tapasztaljuk sajnosan, mily kedvezőtlenül itélik meg sokan még ma is az erdészek műveltségi fokát és társadalmi állását. Ezt a kedvezőtlen előítéletet csak szakiskolánk színvonalának emelésével és társadalmi műveltségünk erősítésével változtathatjuk meg.

Igaz, hogy ezzel az előnnyel szemben, még komoly gondolkozásu emberek is, sok mindenféle nehézségeket látnak fennforogni. Félnék például attól, hogy fiatalságunk a fővárosban elkényesedik, hogy mint mondják „salon erdészek” lesznek belőlük. De ezzel az aggodalommal szemben én egyszerűen a vidéki orvosokra, szolgabírókra, mérnökökre, járásbírókra, szóval a vidéki társadalom

intelligens elemeire hivatkozom, kik tulnyomó részben mind a fővárosban végzik szaktanulmányaikat — s mint látjuk — mégsem kényeskedők és elégedetlenek, ha a vidékre kerülnek.

És az a sok mivelt földbirtokos, kik közül annyi edzett gazda és szenvedélyes vadász kerül ki, nem mind a fővárosban töltötte el ifjuságának egy részét?

Nem, a főváros nem nevel léha fiatalságot! Ellenkezőleg itt a fiatal ember hamarabb megtanulja ismerni és méltatni az élet komoly oldalát, mint a vidéki városokban, a hol a társadalomban exponáltabb helyzetet foglal el, és ahol a szokásos mulatozások és a felszínen való gyakoribb szereplés inkább szélsőségekre ragadhatják a gyengébb jelleműeket.

Ezt az aggodalmat tehát bátran félre tehetjük, épen úgy, mint azt a másikat is, hogy ha felsőbb tanintézetünk Budapesten lesz, hallgatóinak nagyrésztét más életpályák fogják elcsábítani tőlünk.

Ettől is csak akkor tarthatnánk, ha előre fel kellene tételeznünk, hogy az erdészeti pálya mindig rosszabb életpálya lesz, mint más hasonló előkészültséget kívánó életpályák. Ezt azonban, úgy hiszem, senki sem akarja komolyan hinni közülünk. És ha mégis így alakulna a jövő, akkor az én meggyőződéseim szerint az sem mentené meg szakunkat az elnéptelenedéstől, ha felsőbb tanintézetünk a vidéken maradna. A selmeczi akadémia létszámában néhány év óta tapasztalható szembetűnő visszaesés, úgy hiszem, máris világosan figyelmeztethet erre.

Nem riaszthat vissza tehát ez a félelem sem Budapesttől, hanem ellenkezőleg inkább arra kell, hogy ösztönnözzön, hogy felsőbb szakoktatásunknak Budapestre való áttelepítését még inkább sürgessük, mert kétségtelen, hogy

minél jobban eléri főiskolánk a többi főiskolák színvonalát, annál inkább remélhetjük, hogy képzettségünket igazságosan fogják méltatni s szolgálatunkat érdeméhez méltóan honorálni; ha pedig ez bekövetkezik, akkor semmi esetre sem kell attól tartanunk, hogy szakunkat kerülni fogja az ifjuság.

Van azonban még egy harmadik ellenvetés is, melyet az ifjuság szempontjából Budapest ellen felhozni hallottam s a mely — nem tagadom — első pillanatra nagyon is megragadja a figyelmet: a megélhetés kérdése. Általánosságban csakugyan igaz, hogy Budapesten sokkal drágább az élet, mint például Selmeczen, vagy más vidéki városban, de másfelől az sem vonható kétségbe, hogy igazán szegény sorsu ifju, ha tehetséges és törekvő, Budapesten mégis könnyebben fenttarthatja magát, mint Selmeczen. Keserű ugyan a kenyér, a melyet megkereshet de mégis kenyér; — míg Selmeczen az igazán szegény ifju tulajdonképen meg sem élhet, ha csak mindjárt kezdetben nem jut ösztöndijhoz. De az ösztöndíjak Budapestre is átjönnének, sőt nem lenne nehéz ez alkalommal azt sem kieszközölni, hogy a mostani 300 forintos ösztöndíjak 500 frtra emeltessenek fel, mert annál a 22 ösztöndíjnál, a mennyi tudomásom szerint most Selmeczen van, az egész többlet, mely a felemeléshez szükséges volna, mindössze 4400 frtot tenne, ezt az áldozatot pedig csakugyan meglehet hozni az erdészeti szak érdekében.

Mindent összevetve, tehát a megélhetés nehézségével is tulajdonképen úgy áll a dolog, hogy Budapesten valószínűleg több szegény sorsu ifju fogja az erdészeti pályát végezni mint Selmeczen.

Csupán azok a kimért viszonyok között élő családok lesznek valamivel jobban megterhelve, a melyek fiaikat,

ha megerőltetéssel is, de maguk szokták ellátni. Az ilyen családokból kikerülő ifjak száma talán apadni fog eleinte, de ezzel a veszteséggel szemben aztán kárpótlást fog nyújtani az, hogy szakunknak Budapesten egészen új társadalmi rétegeket nyerhetünk meg.

És én itt különösen arra a régi középbirtokos osztályra gondolok, a mely fiait tisztességesen kinevelteti ugyan, de a régi független élethez már nem tud többé módot nyújtani.

Az ilyen ifjak ma már komoly életpálya után néznek, de hogy a társadalmi állásukból folyó vélt vagy való követelményeknek is eleget tegyenek, többnyire a jogi vagy más egyetemi szintvonalon álló szakmákra adják magukat. Ha azonban a mi felsőbb szakiskolánk a fővárosba jő át és itt egyetemi szintvonalunak ismertetik el, azt hiszem, nem lesz nehéz ezt az osztályt is megnyerni az erdészetnek.

És ez, ugy hiszem, nyereség lesz az erdészetre nézve, mert az erdészcsaládokon kívül alig ismerek az országban oly társadalmi osztályt, melynek fiai neveltetésüknél, jellemüknél, szokásaiknál fogva hivatottabbak és rátermettebbek volnának az erdészeti pályára, mint éppen ennek a földbirtokos osztálynak törekvő sarjadékai, kik — mint tudjuk — ifjuságuk javarészét falun töltik el, a szabad természethez hozzá vannak szokva és a népet és a néppel való bánásmódot már hazulról jól ismerik.

A tanuló ifjuságra nézve tehát Budapest, mindent egybevetve, határozottan előnyös lesz.

De milyen nagy előnyöket biztosíthat még a tanári karra és általában a tanításra nézve?

Ezeket nem is tartom szükségesnek részletesen fejtegetni, hiszen még az áthelyezés ellenségeinek is be

kell ismerniök, hogy tanáraink képessége és munkássága itt, a szellemi élet központjában, hol egyszerűsmind az erdészeti törekvéseknek is minden szála összefut, jobban fog érvényesülni és több sikert fog felmutatni, mint bárhol másutt az országban. Csupán azt említem fel tehát, hogy felsőbb tanintézetünk Budapesten, megfelelő szervezet mellett, nemcsak magasabb színvonalra fog felemelkedni, hanem szélesebb alapokon is fog nyugodni, mert a tanítás itt már olyan kérdésekre is kiterjedhet, a melyekre eddig Selmecezen nem sok gondot fordítottak. Kiterjeszkedhetik például az erdészeti üzleti és kereskedelmi szempontjaira is, melyeket szerény nézetem szerint nem szabad többé elhanyagolnunk, mert utóvégre is az erdésznek nemcsak tapasztalt gazdának, hanem tájékozott üzletembernek, sőt kereskedőnek is kell lenni, ha teljesen betölteni akarja hivatását és ha ambícióját helyezi abba, hogy a birtokos őt perfekt szakembernek tekintse, kire üzleti érdekeit is nyugodtan rá bízhatja.

Az ilyen kérdéseket Selmecezen nem is lehetséges kellően méltatni, mert az üzleti életet és a kereskedelmi viszonyokat onnan nem lehet figyelemmel kísérni. Ellenben Budapesten tanáraink nemcsak a tudományos kérdésekben, hanem a mindennapi élet fontosabb gyakorlati kérdéseiben is szaktekintélyekké válhatnak, úgy, a mint szaktekintélyeknek ismertetnek el más felsőbb tanintézeteknek a tanárai is.

És épen azért, mert a gyakorlati élet kérdéseiben is tekintélyek lesznek, megbecsülhetetlen szolgálatokat fognak tenni itt az erdészeti felsőbb hatóságnak és különösen az országos erdészeti egyesületnek is, melynek munkásságában állandóan és a legtevékenyebben részt vehetnek.

Mindezek az előnyök, úgy hiszem, már magukban véve

is elég súlyosak arra, hogy a székhely kérdését Budapest javára döntsék el.

De van nekünk ezenkívül is még egy más nagy érdekünk, melyet csak felsőbb tanintézetüknek Budapestre való áthelyezésével elégíthetünk ki s ez az, hogy nekünk magukat a nagy erdőbirtokosokat is meg kell nyernünk az erdészeti tudománynak.

Nehezen fog ugyan menni s talán csak idővel fog sikerülni, de azért okvetetlenül meg kell kísértetnünk, mert valóban nagy érdekek követelik.

Magyarország 13 millió hold erdejéből közel egy harmadrész magánbirtokot képez, ennek tulnyomó része pedig nagybirtokosok kezében van.

Ezek a nagy erdőbirtokok tehát, különösen ha hozzájuk számítjuk a hitbizományi erdőket is, igen nagy közgazdasági jelentőséggel birnak s valóban országos érdekek kívánják, hogy jól és okszerűen kezeltessenek. Az erdőtörvény ugyan gondoskodik fentartásukról, de ezzel kezelésük helyessége még nincs biztosítva.

Sőt nincs biztosítva még akkor sem, ha ezeken a nagy birtokokon az erdészeti ügyeket szakképzett erdőtisztek látják el, mert a gazdaság valóban helyes vezetése az ily nagy birtokokon sokszor nagy beruházásokat és általában olyan intézkedéseket követel, melyeket az erdőtisztek csak akkor kezdeményezhetnek, ha számíthatnak arra, hogy a birtokos jóváhagyását meg tudják nyerni. Ez azonban — mint jól tudjuk — a legtöbbször nem sikerül nekik, sokszor, igaz, azért, mert a birtokos pillanatnyi érdekei nem engedik meg a kívánt áldozat meghozatalát, de igen sokszor már csak azért sem, mert a birtokos, nem lévén tájékozva az erdőgazdaság természete és követel-

ményei felől, a messze jövő érdekében javaslatba hozott intézkedések szükségességét nem tudja belátni.

Az ilyen nagybirtokok tehát igazán csak akkor lesznek jól kezelve, ha a gazdaság vezetésébe, mint főintéző, maga a birtokos is közvetlenül befoly.

A mezőgazdaságnál is azt tapasztaljuk, hogy valóban belterjes és mintaszerű gazdaságot csak ott találunk, a hol a főgazda a birtokos.

Az ország érdeke kívánja tehát, hogy — a mennyiben tőlünk függ — ezen nagybirtokok örököseinek is módot nyujtsunk arra, hogy az erdőgazdaság elveivel és szellemével legalább főbb vonásokban megismerkedhessenek.

Arra azonban hiu reménység volna számítani, hogy a nagybirtokos családoknak még a legkomolyabban gondolkozó fiai is ezért egy-két évet valamely vidéki városban töltsenek, míg ha felsőbb tanintézetünk Budapestre jő, az akadályok is el lesznek hárítva annak az útjából, hogy legalább azok közülök, kiknek vagyonát főleg erdők fogják képezni, felsőbb tanulmányok végzése alatt, ha csak mint vendég hallgatók is, az erdészeti előadásokat hallgathassák.

És én — bár jól tudom, hogy ezt a reménységemet most még sokan kétkedéssel fogadják — szilárdan is hiszem, hogy ez be fog következni, mert hitemet annak a szemünk előtt lefolyó rohamos gazdasági átalakulásnak az ellenállhatatlan hatásába fektetem, mely a könnyen gondolkozókat is előbb-utóbb arra kényszeríti, hogy egyéni és családi érdekeiket minden módon megvédelmezni igyekezzenek. Lehet ugyan, sőt valószínű, hogy ez a kényszerűség csak később és csak lassan fogja a mi birtokosainknál hatását gyakorolni, de én azt is igen nagy haszonnak tartom, ha eleinte csak egy-kettőt is megnyerhetünk közülök az erdészet igazi és öntudatos hívéül.

Én tehát ebből a szempontból is okvetetlenül szükségesnek tartom, hogy felsőbb szakoktatásunkat Budapestre helyezzük át.

És ezzel t. országos gyűlés, érdemileg, azt hiszem, ki is meritettem azt a kérdést, melynek bevezetésére vállalkoztam.

Arról ugyan még nem szóltam részletesen, hogy milyennek kellene tulajdonképen lenni az általam javasolt új budapesti tanintézet szervezetének, de én t. országos gyűlés, azt hiszem, hogy ezen a népes gyűlésen a szervezet részleteinek taglalásába nem is mehetünk bele, hanem elég, ha e tekintetben elvi álláspontunkat világosan kifejezzük. Ezt az elvi álláspontot pedig én az elmondottakban már határozottan megjelölni igyekeztem, amidőn annak a nézetemnek adtam kifejezést, hogy az új tanintézetnek teljesen önállóan és egyetemi szintvonalon állónak kell lenni.

Ebben, úgy hiszem, minden benne foglaltatik, a mit a szervezet tekintetében követelnünk kell. Benne foglaltatik nevezetesen:

1. hogy az új intézetet minden segédeszközzel kellőleg fel kell szerelni, a mi a tanításhoz és a tanárok tudományos munkálkodásához szükséges;

2. hogy az intézet vezetésével csak arra hivatott szakember bizassék meg, s a tanárok is szakemberek legyenek; ha pedig egyes elméleti tárgyak előadására esetleg nem erdészeti szakembereket is alkalmazni kellene, ezek is olyanok legyenek, kik az erdészet igényeit az általuk képviselt szakmával szemben ismerik;

3. a tanuló ne legyen rövidebb, mint a mennyi az összes erdészeti tudományok alapos előadására megkívántatik;

4. a tanszékek száma úgy állapíttassék meg, hogy a tanárok a tanításon kívül a tudományos buvárkodásra és az irodalmi munkásságra is elegendő időt találjanak, de követeltessék meg aztán minden tanártól, hogy egész munkásságát kizárólag az erdészetnek szentelje; s végül

5. a tanrendszer olyan legyen, a tanrend pedig úgy állapíttassék meg, hogy a rendes hallgatókon kívül azok is látogathassák az előadásokat, a kik nem életpályának tekintik az erdészetet.

Ha a szervezet annak idejében ezen elvi kívánalmaknak megfelelően állapíttatik meg, akkor az új intézet a legmagasabb követelményeknek is meg fog felelni s teljes mértékben betöltheti fontos hivatását.

Csak egyről kell még lehetőségig gondoskodni, arról t. i., hogy a visszavonuló és elhalt tanárokat arra hivatott új erővel lehessen mindig pótolni. Nehéz feladat lesz ugyan, de abban az esetben, ha az erdészeti kísérletügy — mint remélhető — hazánkban is szerveztetni fog s ez az új tanintézettel szerves összefüggésbe hozatik, azt hiszem, ezt is meg lehet oldani, mert a két intézménynél nagyobb áldozatok nélkül is lehetséges lesz olyan állomásokat fenntartani, a melyeken a tudományos foglalkozásra hivatott fiatal erők állandóan foglalkozást nyerhetnek.

És végül szólanom kellene talán még arról a kérdésről is, a mi az előbbieik után önként felmerült, hogy t. i. szakoktatásunk igényeinek kielégítésére elégséges lesz-e ezentul is egyetlen egy tanintézet. Erre azonban részletesen nem térek ki, mert nézetem szerint egy második tanintézet felállításáról ma még szó sem lehet, kettőnél többre pedig egyáltalában sohase is lesz szüksége Magyarországnak. A mi gazdasági viszonyaink jelenlegi fejlettsége mellett hazánkban legfeljebb 1000—1200 képzett erdészre

van szüksége, ennek a számnak az állandó kiegészítésére pedig — 25 évi átlagos szolgálati időt feltételezve — elég ha évenként átlag 40—45 fiatal ember végzi az akadémiát.

Később azonban, ha gazdaságunk belterjesebb lesz mint most s ha az erdészeti tudományokat — mint remélem — a leendő erdőtiszteken kívül az erdőbirtokosok is nagyobb számban fogják hallgatni, mindenesetre be fog következni egy második tanintézet felállításának a szükségessége is, de ennek feltételeiről és módozatairól beszélni most még, azt hiszem, korai volna. Sőt felesleges is, mert szerény nézetem szerint az az eshetőség, hogy később egy második tanintézetre is szükségünk lehet, mostani megállapodásainkra semmiféle befolyást nem gyakorolhat. Abban az esetben ugyanis, ha ez az eshetőség idővel bekövetkezik, a második intézetet is ugyanazon elvek szerint kell berendezni, mint most az elsőt, mert semmiféle érdek se követeli meg, hogy a kettő között bármi tekintetben különbség tétessék.

A mezőgazdák mult évi kongresszusa ugyan ebben a tekintetben más álláspontot foglalt el, mert, a mint tudom, abban állapodott meg, hogy a mezőgazdasági tanintézetek között bizonyos fokozat létesíttessék, oly módon, hogy a fővárosban egy főiskola az intéző tisztek és a birtokosok kiképzésére szolgáljon; a vidéki tanintézetek pedig, mint középfoku szakiskolák, gazdatiszteket és kisebb birtokosokat neveljenek.

Részemről azonban a mi szakképzésünknek ezt a graduációját teljesen czéltévesztettnek és veszedelmesnek tartanám s úgy hiszem, hogy az az életben előbb-utóbb csak lehetetlen helyzeteket teremtené. Mert hát ki merné azt állítani, hogy azok az ifjak, a kik a felsőbb intézetet fogják végezni, eo ipso az életben is mind hivatottak lesz-

nek arra, hogy a középfoku iskolákból kikerülők fölött intéző szerepet töltsenek be; vagy pedig megfordítva, hogy a középfoku tanintézetekről nem kerülhetnek ki kiváló szakemberek, a kiket valóban méltatlanság, a birto-
kos szempontjából pedig oktalanság volna a tehetségüknek megfelelő nagyobb működési körtől elzárni, csupán azért, mert középfoku iskolát végeztek. Mindenesetre csak visszásságot és félszagségeket teremtene ez a rendszer, a nélkül, hogy csak valamicske haszna is volna.

Az én szerény nézetem szerint annak idejében, ha az élet szükségletei megkívánni fogják, a második intézetet is teljesen az első mintájára kell szervezni s legfeljebb annyi különbséget lehet a kettő között megengedni, a mennyit a székhely különbözősége természetszerűen megkövetel. Mert e második intézetet már önként érhetően nem a fővárosban, hanem valamelyik alkalmas vidéki városban, például Beszterczebányán, kell majd létesíteni, már csak azért is, mert ebben az esetben a két intézet a gyakorlati oktatás igényeit könnyebben kielégíthetné, a mennyiben a vidéki intézet berendezéseit a fővárosi intézet is felhasználhatná e végből tett gyakorlati kirándulások alkalmával, de meg a halgatók is átmehetnének egyik intézetből a másikba, ha kiképezte-
tésük érdekében szükségesnek tartanák.

* * *

Ime ezek az én igénytelen nézeteim, t. országos gyűlés, a mi felsőbb szakoktatásunk jelenlegi helyzetéről s jövődöbeli életképes fejlődésének legszükségesebb feltételeiről.

Nézeteimet és javaslataimat tölem telhetőleg minden ponton megokolni igyekeztem, most tehát nincs más

feladatomban, mint hogy azokat a t. országos gyűlésnek bölcs elhatározása alá bocsássam.

Összegezve tehát javaslataimat és azok indokait, a következő határozati javaslatot bátorodom előterjeszteni:

„A magyar nemzet évezredes ünnepélye alkalmából Budapestre összehívott országos erdészeti gyűlés,

tekintettel arra, hogy az erdészetnek jelenlegi egyetlen felsőbb tanintézete, a selmeczi erdészeti akadémia nem önálló intézet, melynek minden szellemi munkása kizárólag az erdészeti érdekeknek szentelhetné idejét, hanem csak egy közös intézetnek a kiegészítő része, melyben az erdészeti szakoktatás az igazgatás közössége, a tanári testület nagy részének közössége, és az előadások közössége által a bányászati szakoktatással szervesen egybe van kapcsolva:

s tekintettel továbbá arra, hogy az erdészeti akademián jelenlegi székhelye, Selmeczbánya városa sem elégitheti ki azokat az igényeket, melyeket az erdészet egyetlen felsőbb tanintézetének székhelyétől okvetlenül megkívánni kell;

kijelenti, hogy a selmeczi erdészeti akadémiát jelenlegi szervezete mellett és jelenlegi székhelyén nem tartja alkalmasnak arra, hogy a tanítás, az erdészeti tudományok fejlesztése és az erdészeti irodalom művelése terén ezentúl rá váró feladatoknak sikeresen megfelelhessen s ennél fogra szükségesnek tartja, hogy az erdészeti szakoktatás a bányászati szakoktatástól teljesen elválasztassék és az erdészeti szakoktatás részére a fővárosban egy egyetemi színvonalon álló, minden szükséges segédesszékkel kellően felszerelt önálló erdészeti főiskola létesíttessék.

Ebből áll határozati javaslatom. Szakunk érdekében

kérem a t. országos gyűlést, hogy azt egyhandulag elfogadni s a megvalósítása érdekében szükséges intézkedések megtételére az Országos Erdészeti Egyesületet felkérni méltóztassék.

Az erdészeti kísérletügy szervezésének és tárgyainak kérdése.

Az 1896-i országos erdészeti gyűlésen előadta: Vadas Jenő
m. kir. erdőtanácsos, ak. tanár.

Tisztelt országos erdészeti gyűlés!

Az idő előrehaladottságára való tekintettel, engedje meg a tisztelt országos gyűlés, hogy megtisztelő megbízatásomnak rövid előadással felelhessek meg.

Ezt, úgy hiszem, annyival inkább tehetem, mert az erdészeti kísérletügy a t. szaktársak előtt már részleteiben is annyira ismeretes, hogy beható ismertetése ezuttal, szives türelmükkel való visszaélés volna.

Ezért mai rövid előadásomban, az erdészeti kísérletügy lényegének s céljainak megvilágítása mellett, főképen igyekezni fogok az erdészeti kísérletügy hazánkban való szervezetének okszerűségét és szükségességét bizonyítani, hogy ennek alapján a t. országos gyűlést ama lépések megtevésére kérhessem, melyeknek a magyar erdészeti kísérletügy rövid idő alatti szervezése legyen az eredménye.

Az erdőknek az államok közgazdaságában való nagy jelentősége most már mindenki előtt ismeretes. Nem tagadja senkisé is az erdőknek azt az értékét, melynek közvetlen hatása a nélkülözhetlen faanyag szolgáltatása által a közjólét emelésében nyilvánul s azt a jótékony hatást is ismeri mindenki, melyet az erdők a termőhelyi viszonyokra gyakorolnak.